

THE SILENT VOICE OF ALBANIAN JOURNALISM IN MACEDONIA IN THE YEARS 1990-2001

Abdylnaser SINANI

Faculty of Philosophy, University of Tetova

Abstract

The last decade of the twentieth century was an extraordinary period for the Albanians of Macedonia at that time. The dissolution of the former Yugoslav federation, the independence of Macedonia as a sovereign state, consequently marked the beginnings of democratization processes in these areas. In Macedonia, democratic changes were a reflection, firstly, of geopolitical influences on the political scene in the region and beyond. Secondly, they were the result of severe repressive measures of the system against Albanians and Albanian patriotic developments within the country, especially within the diaspora. The enthusiasm and hope of journalists, the public, and other employees of written media in the Albanian language in Macedonia were quickly challenged by another ideology, cloaked in the mask of political pluralism, through control and self-control of the media by "democratic" institutions and Albanian parties.

The topic of this research paper is the role and contribution of printed media in the Albanian language in the Republic of Macedonia, from 1990 to 2001, in the context of reflecting the social reality of Albanians in this country. It also explores the efforts to portray the objective truth of the societal, economic, and political situation – in other words, the equality of the public that the media represented. This was a challenging mission during the years when there was a conflict in the society between two aspirations: that of the Macedonians for a state with a unitary concept and the aim of the Albanians for a society-state community that includes all the citizens. Using the method of content analysis, this research conducts a qualitative analysis in terms of the intensity and frequency of texts, information, reporting, analyses, and interpretations. It focuses on the editorial policies of the newspapers of that time, namely 'Flaka' and 'Fakti'. The assumption is that the media in the Albanian language during the given period did not meet the expectations of public opinion; they were often misused by state politics and policies of Albanian parties. As a result, the media were excessively politicized, heavily controlled, lacking independence both economically and politically, and undermined freedom of expression.

Keywords: media, political pluralism, Albanians, Macedonia, media freedom.

1. Media without identity - between readers and politics!

The relationship between media and politics in the early 1990s, generally, especially the written media in the Albanian language in the Republic of Macedonia, after the dissolution of the former Yugoslav federation and the initial processes of democratization of society, has been close and highly complex. This applies both in relation to central politics (the government) and at a lower level with political parties that represented the Albanians. All analyses and suggestions from local and international institutions of the time evaluate that the media in the Albanian language during the given period did not meet the expectations of public opinion; they were often misused by state politics and Albanian parties. As a result, the written media were excessively politicized, heavily controlled, lacking economic and political independence, and undermined freedom of expression. Because the debate regarding what was happening at that time with the print media is indirectly a discussion about the functioning of democracy in Macedonia. This is not only because the media is one of the "powers" of democracy but also because through the media, society (public opinion) exercises its control over other powers. It is precisely this quality that gives the media its

authority and the characteristics of a fourth power. But this was not happening! Different perspectives and justifications from editors or journalists that blame this servility on politics or difficult economic conditions are nothing more than excuses for a lack of professionalism and ethical standards in journalism. Thus, the written media of that period, exceptionally favorable for elevating itself as objective and independent, had fallen into the raised trap of the 'Stockholm Syndrome': the media, the beloved one, became attached to politics, its oppressor. Instead of being a guide for society, with all those extraordinary events, such as the referendum for secession from the former Yugoslav federation, the independence of Macedonia, the initiation of democratic processes, the referendum for political and territorial autonomy of Albanians, the new constitution of the country, and many incidents of discrimination, violence, and injustices, including cases of death among Albanians, such as the arms affair (initiated by the then-president Gligorov for self-defense), Bit Pazar, Ladorishti, the University of Tetovo, privatization of social property, and the 2001 war for the equality of Albanians, once again, the written media were not an organic part of the social reality and their audience. They were exploited by political parties and the government. Such media became part of state policies that aimed to portray Albanians as a dangerous and submissive population.

The last ten years of the twentieth century were years of significant events, both for the Albanians and for Macedonia. The separation from the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia, the transition from socialism to social and political pluralism, was experienced as a liberation from communist oppression. In these new and unfamiliar circumstances, the only newspaper in the Albanian language, 'Flaka e Vëllazërimit,' by opening its pages to address issues with a background of ethnic rights and equality, transformed from a medium controlled by communist ideology into an independent medium with the duty to defend and promote the economic, political, and cultural interests of the Albanians. The newspaper, especially, contented itself with describing events and providing information without delving further into news or events to analyze, interpret, and comment on the causes and consequences. This means that it failed to become critical and expose the truths of injustices by the system against the Albanians, who in this post-communist period were treated even worse than during communism. This has happened in almost all cases when Albanians were arrested, subjected to political persecution, and manipulated for political interests, such as the arms affair, Ladorishti, Bit Pazar, the Gostivar Case, the University of Tetovo, and many other affairs. As time later revealed, the majority of these events were staged by state circles or institutions for narrow political purposes and stigmatization against the Albanians. This situation necessitated answers to the questions: How did the Albanian-language media, especially the sole newspaper "Flaka e Vëllazërimit," report? Why couldn't Albanian political parties defend their voters and supporters? Why were these sad events quickly forgotten? What sources did the written media rely on for information? What were the consequences for Albanians and their political parties? What was the connection between newspapers and political parties and the government? How were interethnic relations exploited for political gains?

2. Media "Freed" and "Enslaved" - From 1995-1999

Written media in the Albanian language in Macedonia from 1990-2001, based on their structure, intensity of themes, and the time of their release, can be divided into three levels of reporting:

- From 1990 to 1995, they can be characterized as press that significantly raised topics with a focus on the rights and equality of Albanians. At the same time, they can be

seen as a medium influenced by the government and the state. Besides the high number of informative reports on Albanians in the newspaper 'Flaka e Vëllazërimit,' which was the only newspaper in the Albanian language in Macedonia, it opened sections for 'letters and reactions,' opinions, and stances. Here, courageous readers addressed topics of interest, defending the rights of Albanians.

The closure of Albanian schools by the order of the LCM left many teachers unemployed. The teachers of the Elementary School 'Liria' in Skopje and especially the professors of the Tetovo Gymnasium faced these repressions, leading to a significant impact on the cultural confrontation between Albanians and Macedonians, which was prominently reflected in the media of that time. On the other hand, during the years 1990-1995, this medium, in each of its issues, alongside numerous government-sourced information, such as interviews with politicians in power, both Macedonian and Albanian, also published analyses and opinions on important issues related to the political elite, including deputies, ministers, and other government officials, such as deputies H. Ramadani, M. Halili, M. Bilalli, E. Aliu, M. Pollozhani, R. Sulejmani, I. Rusi, and others. During these years, the newspaper 'Flaka' had allocated sufficient space for Albanian analysts to promote Macedonia as a state with equal civic rights, with citizenship at its core, aiming to bypass ethnic, religious, and cultural components. Meanwhile, the analyses and comments of the newspaper were quite rare and published as editorials without the author's name. This was a way of balancing the editorial policy of that time.

3. The Macedonian perspective on the Albanians - From 1995-1999.

The written media in the Albanian language, 'Flaka,' and from the year 1998, the newspaper 'Fakti,' already politically consolidated with the motto that press freedom is not only the freedom of journalists but of all citizens, were characterized as 'liberated' from the censorship of the Macedonian political discourse about Albanians, and at the same time 'enslaved' by the Albanian political party that was in power. Formally and legally, these media outlets were independent, but in reality, this was the most challenging period after the country's independence. Despite the headlines full of Albanian nationalism, the struggle for equality and justice for Albanians, in reality, the editorial policy was entirely subservient to the political interests of Albanian parties and government policies overall. The newspaper "Fakti" had a sensational beginning by making a great contribution to the coverage of the Albanian public sphere through the coverage of Albanian events or topics. However, over time, this newspaper lost its momentum and increasingly engaged less in analyses or critical articles against the government, supporting the policies of the Albanian party in power. This was the period when the approach of the Albanian-language media regarding the rights and equality of Albanians was conditioned by the Macedonian discourse and perspective on Albanians. As a result, the Albanian leadership had become friendly with the Macedonian political elites, while the media controlled and influenced by politics lost the newly formed identity as 'pure' Albanian media. Consequently, they lost the trust of the Albanians, leading to animosity with their readership.

4. The period of national outburst for 'Flaka' and 'Fakti' - From 1999-2001

This was the fundamental factor in determining the identity of the written media 'Flaka' as well as 'Fakti,' independent newspapers, perhaps with a slightly more pro-Albanian tone in form, but not in content. It was quite paradoxical that during the most fruitful time for the creation of their media identity, such as the years 1998-2000 when government policies were gaining momentum against Albanians, against higher education in Albanian, ethnic symbols,

as a continuation of the events on July 9 in Gostivar and the 2001 war, they turned out to be not objective, censored, simultaneously free (in terms of numerous information and reports in defense of Albanians), conditioned and controlled by the state and the Albanian party in power (due to a lack of substantive content in treating the same information), which 'cared for' their editorial policy through state budget funding. The intentional avoidance of criticism against the government and political parties in power is undoubtedly indicative of manipulative reporting, forgetting that it is their ethical obligation to attentively follow and boldly call upon the institutions and individuals responsible to move forward with political processes and the independence of the media. On the contrary, at that time, there were attempts to shift responsibility elsewhere, using propagandistic techniques for stigmatization, labeling, and blame-shifting. A classic example is the scheme to attribute disloyalty of Albanians to the state, extremist groups, or the opposition Albanian party, up to false accusations and claims of Kosovo and Albania influencing the rise of Albanian irredentism for conflicts in Macedonia. The example includes the changes in Albanian toponyms in the Macedonian language, mixed parallels, and ultimately blaming the ethnic factor for all of Macedonia's failures. Both 'Flaka' and 'Fakti,' in terms of the quantity of information and coverage of issues important to Albanians, met the expectations of public opinion. However, regarding the substantive aspect, such as the intensity of messages or investigative journalism and uncovering events, there was hesitation and reluctance to look 'beyond' the information or the source of the information. The difference in 'Flaka' during the years 1999-2001 had to do precisely with editorial independence around the issues of Albanian equality, especially a concept different from the ruling party's stance on the 2001 conflict. Almost all editorials had the chief editor of this newspaper as the author.

5. Conclusion

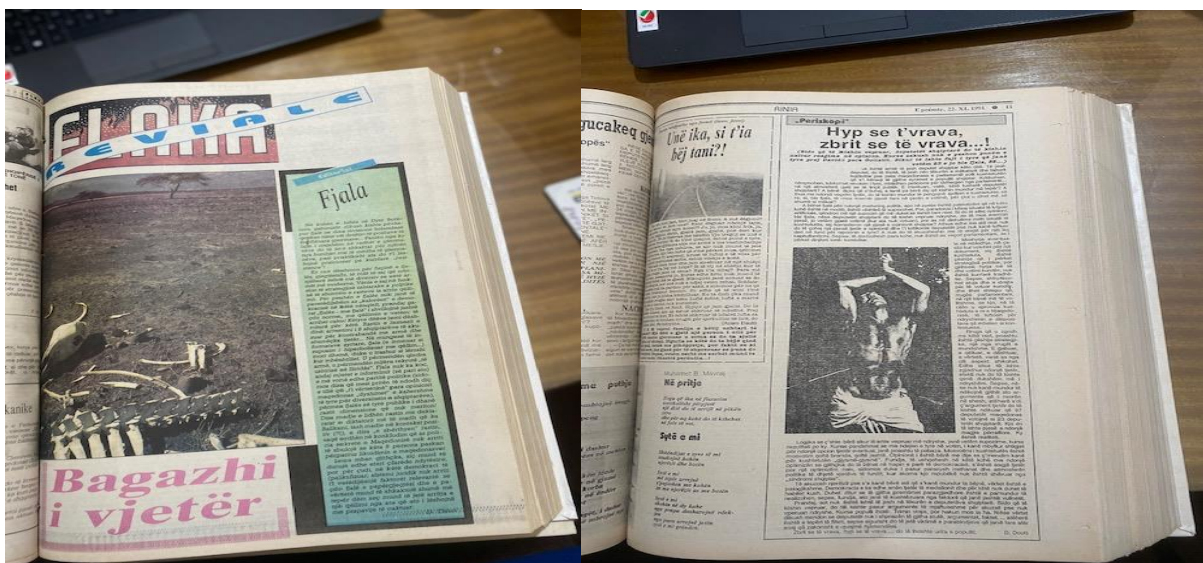
The qualitative analysis of the content of writings, articles, and editorial comments of the time proves the thesis that the role of the analyzed media was not sufficiently an intermediary between the reader and politics. On the contrary, the media fulfilled partisan and governmental duties through hidden or so-called censorship of the "spiderweb network" of information or selected perspectives for the public. Often, important information is deliberately avoided or forgotten, such as the regulation of the law regarding symbols, the Albanian language, territorial division, decentralization, electoral unit borders, the disclosure of numerous cases against Albanians. Instead, the media focuses on less essential aspects for the equality and rights of their Albanian readers, such as topics for internal consumption among Albanians, conflicts between ruling and opposition Albanian parties, vote theft, the creation of clans and idols within Albanian parties, blackmail against Albanian voters, and even major policies like regional and global peace, dialogue, trust, values of cooperation and tolerance, multiculturalism, and other aspects that are seemingly insignificant. The print media that were exemplars of this research ("Flaka e Vëllazërimit" and "Fakti" from 1997), in the years 1990-2001, with very few exceptions, turned the public space into a battleground for partisan or governmental interests, depending on which party was part of the government and controlled them. The politics had achieved its goal of increasing its influence through the newspaper towards achieving political objectives or strategy, although the years 1994 and 1995 can be considered as years when the position of the media changed minimally, shifting from complete control to a partially free medium. However, even in these years, "Flaka," according to the content analysis in terms of frequency and the conveyed message to the readers, seems to have remained aligned with the government, damaging its public mission in the name of narrow interests and increasingly neglecting the position of the "fourth power," by avoiding important information through selectively presented information policies. In less

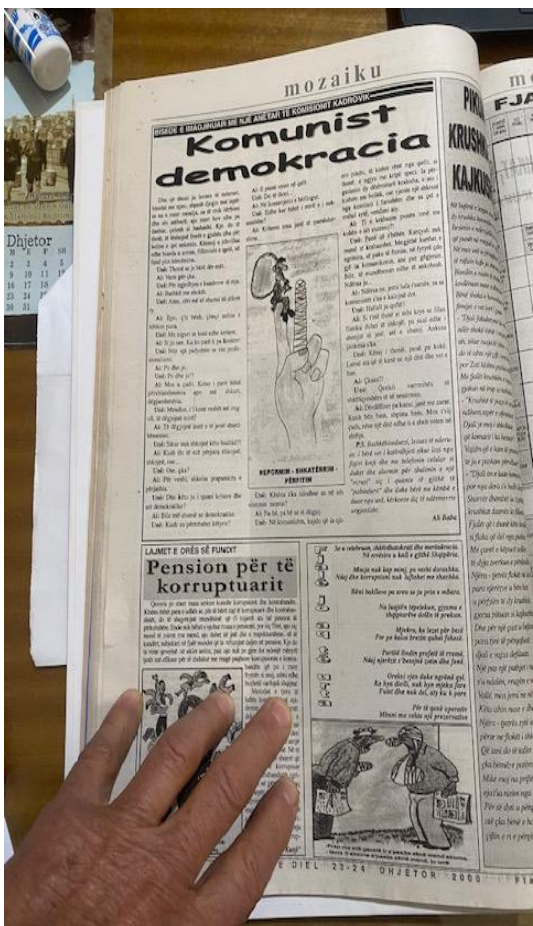
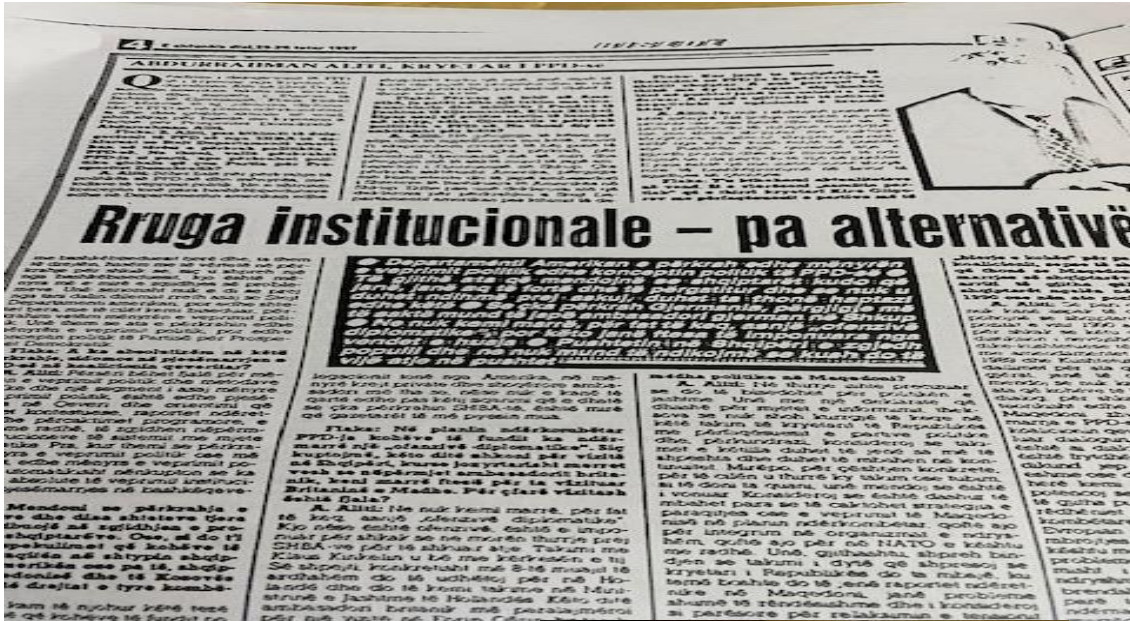
developed and lower-democracy countries, such as Macedonia, it was difficult to talk about press freedom and freedom of expression. Commonly, media censorship came from political parties, the government, local authorities, and self-censorship. These assessments apply to all written media in the Albanian language in Macedonia. The major problems for written media were dependence on power and the Albanian party in power (through budget funding), bias, protagonism, and clientelism. The widespread serious problems affecting the functioning of the media and the fulfillment of its public mission explain why Albanian-language written media in Macedonia, despite remaining pluralistic, were perceived as not entirely free, partially objective, and not independent, lacking respect for the journalists' code of ethics. The analysis also revealed that the decision-making part of the media, including publishers, editors-in-chief, editors, as well as analysts and opinion-makers, enjoys the lowest level of public trust when it comes to their independence and impartiality.

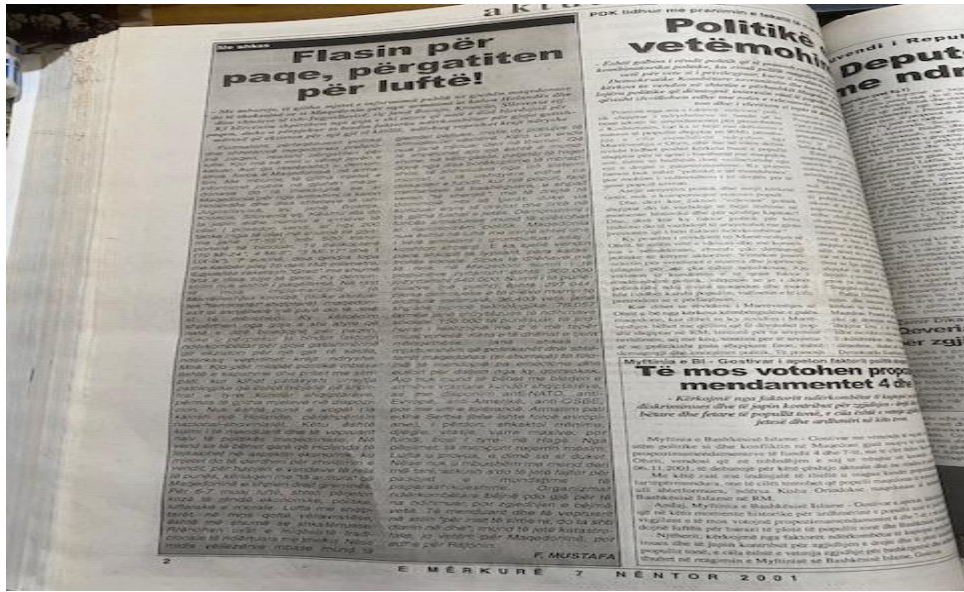
References

- [1]. Adili,B.(2021). Konflikti i viti 2001 në fokusin mediatik:Albas.Tiranë.
- [2]. M.Halili.(2019). Fillet e pluralizmit politik ndër shqiptarët e Maqedonisë së Veriut/Publikuar 23:27 29 Gusht, 2019/
- [3]. Zguri, Rr .(2017). Marrëdhëniet mes medias dhe politikës. Faqe 36- 54.
- [4]. Maqedonia: Konflikti dhe mediet:Instituti maqedonas për media,Shkup 2003.
- [5]. Gazetat “Flaka e vëllazërimit” (“Flaka”), Gazeta “Fakti”: analizë e përmbajtjes me ekzemplarë të përzgjedhur të informacioneve, raportimeve, analizave, opinioneve dhe editorialeve, sipas viteve 1990-2001.

Annex

ZËRI I HESHTUR I GAZETARISË SHQIPTARE NË MAQEDONI NË VITET 1990-2001

Abdylnaser SINANI

Fakulteti Filozofik, University of Tetova

Abstrakt

Dekada e fundit e shekullit të njëzet ishte periudhë kohore e jashtëzakonshme për shqiptarët e Maqedonisë së atëhershme. Shpërbërja e ish federatës jugosllave, pavarësia e Maqedonisë si shtet i mëvetëshëm si rrjedhojë fillimet e proceseve të demokratizimit të shoqërisë në këto hapësira. Në Maqedoni ndryshimet demokratike ishin reflektim, pikësëpari i ndikimeve gjeopolitike në skenën politike në rajon dhe më gjerë, së dyti, rezultat i masave të rënda represive të sistemit ndaj shqiptarëve dhe zhvillimeve patriotike shqiptare brenda vendit dhe sidomos të emigracionit. Entuziazmi dhe shpresa e gazetarëve, publikut dhe punonjësve tjerë të mediave të shkruara në gjuhën shqipe në Maqedoni shpejt u sfiduan nga një ideologji tjetër, e mbështjellur me maskën e pluralizmit politik, nëpërmjet kontrollit dhe vetë kontrollit të mediave nga institucionet "demokratike" dhe partitë shqiptare. Temë trajtimi e këtij punimi shkencorë është roli dhe kontributi i mediave të shtypura në gjuhën shqipe në R. e Maqedonisë, nga viti 1990 deri në vitin 2001, në kontekst të pasqyrit të realitetit shoqëror të shqiptarëve në këtë vend, si dhe përpjekjet për të pasqyruar të vërtetën objektive të gjendjes shoqërore, ekonomike dhe politike. Do të bëhet pasqyrimi i barazisë së publikut që mediat e përfaqësonin, një mision i vështirë në vitet kur në shoqërinë e këtij vendi kishte një konflikt mes dy aspiratave: asaj të maqedonasëve për një shtet me konceptin unitarisht dhe synimit të shqiptarëve për shoqëri-shtet bashkësi e të gjithë qytetarëve të saj. Me metodën e analizës së përmbajtjes, në këtë kërkim është bërë analizë cilësore, për nga intensiteti dhe shpeshësia e teksteve, informacioneve, raportimi, analizat dhe interpretimet, si porosi dhe diskursi politikave redaktuese të gazetave të kohës, "Flaka", dhe "Fakti". Supozimi është se mediat në gjuhën shqipe në periudhën e dhënë nuk i plotësuan pritjet e opinionit publik, shpeshherë u keqpërdorën nga politika shtetërore dhe politikat e partive shqiptare, për pasojë mediat ishin tepër të politizuara dhe shumë të kontrolluara dhe kishin mungesë të pavarësisë, si ekonomike ashtu edhe politike dhe cenim të shprehjes së lirë.

Fjalë kyçe: mediat, pluralizmi politik, shqiptarët, Maqedonia, liria mediale.

1. Mediumet pa identitet- ndërmjet lexuesit dhe politikës

Media dhe politika në fillim të viteve 1990-ta, sidomos media e shkruar në gjuhën shqipe në R. e Maqedonisë, pas shpërbërjes së ish federatës jugosllave dhe proceseve të para të demokratizimit të shoqërisë kanë pasur një marrëdhënie të ngushtë dhe shumë të ndërlikuar, si në raport me politikën qendrore (qeveria), ashtu edhe në nivel të ulët me partitë politike, të cilat i përfaqësonin shqiptarët. Të gjitha analizat dhe sugjerimet e institucioneve vendore dhe ndërkombëtare të kohës vlerësojnë se mediat në gjuhën shqipe në periudhën e dhënë nuk i plotësuan pritjet e opinionit publik, shpeshherë u keqpërdorën nga politika shtetërore dhe partitë shqiptare, për pasojë mediat e shkruara ishin tepër të politizuara shumë të kontrolluara, dhe kishin mungesë të pavarësisë ekonomike e politike dhe cenim të shprehjes së lirë. Debati në lidhje me atë se ç'po ndodhte atë kohë me shtypin e shkruar, në mënyrë indirekte është një diskutim për funksionimin e demokracisë në Maqedoni. Kjo, jo vetëm sepse media është një nga "pushtetet" e demokracisë, por edhe sepse përmes medias, shoqëria (opinionit publik) e realizon kontrollin e saj mbi pushtetet e tjera. Është pikërisht kjo cilësi që i jep medias autoritetin dhe karakteristikat e një pushteti të katërt. Por kjo nuk po ndodhte asokohe në Maqedoni. Pikëpamjet e ndryshme dhe arsyetimet e redaktorëve apo gazetarëve se fajin e këtij servilizmi e ka politika apo pozita e vështirë ekonomike, nuk janë gjë tjetër vetëm justifikim për mungesën e profesionalizmit dhe mungesën e etikës së

gazetarisë. E tillë, media e shkruar e asaj periudhe kohore, që për ta ishte jashtëzakonisht e favorshme për t'u ngritur lartë, si medie objektive dhe e pavarur, kishte rënë në kurthin e ngritur vet, të "Sindromës së Stokholmit": media u "dashura" te politika, pra te dhunuesi i saj. Në vend që të ishte udhërefyese e shoqërisë, me gjithë ato ngjarje të jashtëzakonshme, si referendumi për shkëputje nga ish federata jugosllave, pavarësia e Maqedonisë, nisma e proceseve demokratike, referendumi për autonomi politike e territoriale të shqiptarëve; kushtetura e re e vendit, dhe shumë ngjarje të diskriminimit, dhunës, padrejtësive deri në rastet e vdekjes së shqiptarëve; ndër të cilat mund të përmendim: aferën e armëve (e inicuar nga presidenti i atëhershëm Gligorov për vetëmbrojtje), Bit Pazarit, Ladorishti, Universiteti i Tetovës, privatizimi i pronës shoqërore, dhe lufta e vitit 2001 për barazi të shqiptarëve, përsëri mediat e shkruara nuk ishin pjesë organike mes realitetit shoqëror dhe publikut të tyre, ato u shfrytëzuan nga partitë politike dhe qeveria. Të tilla mediat u bënë pjesë e politikave shtetërore e cila synonte t'i paraqesë shqiptarët si popull i rrezikshëm dhe t'i mbajë të nënshtruar.

Dhjetë vitet e fundit të shekullit të njëzetë, ishin vitet e ngjarjeve të rëndësishme, si për shqiptarët ashtu edhe për Maqedoninë. Shkëputja nga ish RSF e Jugosllavisë, kalimi nga socializmi në demokraci me pluralizëm shoqëror dhe politik, u përjetua si një shpëtim nga zullumi komunist. Në këto rrethana të reja dhe të panjohura gazeta e vetme në gjuhën shqipe "Flaka e Vëllazërimit", që kishte hapur faqet e gazetës për të trajtuar tema me sfond të drejtave dhe barazisë etnike, u transformua nga një medium i kontrolluar nga ideologjia komuniste, në një medium të pavarur me detyrë të mbrojtjes dhe promovimit ekonomik, politik dhe kulturor të shqiptarëve. Gazeta befasisht, u kënaq vetëm me përshkrimin e ngjarjeve, informacionin, pa i shkruar më tutje lajmit apo ngjarjes, për të bërë analiza dhe interpretime dhe komente mbi shkaqet dhe pasojat, që do të thotë, nuk arriti të bëhet kritike dhe të zbardh të vërtetat e padrejtësive të sistemit ndaj shqiptarëve, të cilët në këtë periudhë kohore postkomuniste trajtoheshin edhe më keq se sa në komunizëm. Kështu ka ndodhur pothuaj në të gjitha rastet kur shqiptarët u burgosën, iu ngritën kurthe nga politika ditore dhe për interese politike, si afera e armëve, Ladorishti, Bit Pazarit, Rasti i Gostivarit, Universiteti i Tetovës, dhe shumë afera tjera. Shumica e këtyre ngjarjeve, si tregoi koha më vonë, u inskenuan nga qarqe ose institucione shtetërore, për qëllime të ngushta politike dhe damkosje të shqiptarëve. Kjo gjendje impononte përgjigjet në pyetjet:

- Si raportuan mediat në gjuhën shqipe sidomos gazeta e vetme "Flaka e Vëllazërimit"?
- Pse partitë politike shqiptare nuk mund t'i mbronin votuesit dhe përkrahsit e tyre? Pse shumë shpejtë u harruan këto ngjarje të trishtueshme?
- Nga cilat burime informoheshin mediat e shkruara?
- Cilat ishin pasojat, për shqiptarët dhe partitë e tyre politike?
- Cila ishte lidhja e gazetave me partitë politike dhe pushtetin?
- Si u shfrytëzuan marrëdhëniet ndëretnike për përfitime politike?

2. Medime të "çliruara" dhe të "robëruara" (1995-1999)

Mediat e shkruara në gjuhën shqipe në Maqedoni në vitet 1990-2001 sipas strukturës, intensitetit të temave dhe kohës së daljes së tyre, mund të ndahen në tri nivele të raportimit. Nga viti 1990 deri në vitin 1995, ato mund të emërohen, si shtyp që kishte ngritje të theksuar të temave me fokus te të drejtat dhe barazia e shqiptarëve dhe në të njëjtën kohë edhe si medium i ndikuar nga qeveria dhe shteti. Krahas numrit të lartë të informatave dhe raportimeve mbi shqiptarët në gazetën "Flaka e Vëllazërimit", e cila ishte gazeta e vetme në

gjuhën shqipe në Maqedoni, qe hapur rubrika “letra dhe reagime”, opinione dhe qëndrime, ku lexuesit me guxim trajtonin tema me interes dhe në mbrojtje të drejtave të shqiptarëve. Mbyllja e shkollave shqipe me urdhërin e LKM-së, i la të pa punë shumë mësues e arsimtarë. Këtyre represioneve u bënë ballë mësimdhënësit e shkollës fillore “Liria” në Shkup dhe në veçanti profesorët e gjimnazit të Tetovës, dhe patën ndikim të lartë të konfrontimit kulturor mes shqiptarëve dhe maqedonasve, gjë që u pasqyrua zëshëm në mediat e kohës. Nga ana tjetër, ky medium poashtu gjatë viteve 1990-1995 në çdo numër të saj, krahas informacioneve të shumta me burim qeveritar, si intervista me politikanë të pushtetit si maqedonas ashtu edhe shqiptarë, botonte edhe analiza dhe qëndrime, për çështje të rëndësishme, të elitës politike, si deputetë, ministra dhe funksionarë të tjerë qeveritarë, si deputetët H. Ramadani, M. Halili, M. Bilalli, E. Aliu, M. Pollozhani, R. Sulejmani, I. Rusi, e të tjerë. Në këto vite gazeta “Flaka” kishte ndarë hapësirë të mjaftueshme edhe për analistët shqiptarë për të promovuar Maqedoninë, si shtet me të drejta të barabarta qytetare, me qytetarin në qendër dhe për të anashkaluar komponentet etnike, fetare dhe kulturore. Ndërkaq analizat dhe komentet e gazetës ishin shumë të rralla dhe botoheshin si editorial, pa emër të autorit. Kjo ishte një mënyrë e barazpeshës së politikës redaktuese të asaj kohe.

3. Perspektiva maqedonase mbi shqiptarët-Nga viti 1995-1999

Mediumet eshkruara në gjuhën shqipe “Flaka” dhe nga viti 1998 gazeta “Fakti”, tashmë të konsoliduara politikisht me moton që liria e shtypit nuk është vetëm liri e gazetarëve por e të gjithë qytetarëve, u karakterizuan si medime të “çliruara” nga cenzura e diskursit politik maqedonas mbi shqiptarët, dhe në të njëjtën kohë të “robëruara” nga partia politike shqiptare që ishte në qeveri. Këto medime nga aspekti formal dhe juridik ishin media të pavarura, por realisht kjo ishte periudha më e vështirë pas pavarësimit të vendit, edhe pse kishte tituj plot nacionalizëm shqiptarë, beteja për barazi dhe drejtësi të shqiptarëve, në të vërtetë politika redaktuese ishte plotësisht e nënshtruar ndaj interesave politike të partive shqiptare dhe politikave qeveritare në tërësi. Gazeta “Fakti” fillimin e kishte të bujshëm duke dhënë një kontribut të madh në mbulimin e sferës publike shqiptare nëpërmjet pasqyrimin të ngjarjeve apo temave shqiptare. Megjithatë, me kalimin e kohës kjo gazetë e humbi vrullin dhe gjithnjë e më pak u mor me analiza apo artikuj kritikë ndaj qeverisë, duke përkrahur politikat e partisë shqiptare në pushtet.

Ishte kjo periudhë kohore kur qasja e medimeve në gjuhën shqipe rreth të drejtave dhe barazisë së shqiptarëve, ishte e kushtëzuar nga diskursi dhe perspektiva maqedonase mbi shqiptarët. Kësisoj, lidershipi shqiptarë ishte miqësuar me elitat politike maqedonase, kurse medimet e kontrolluara dhe të varura nga politika, e humbën identitetin e posaçëformuar si medime “puro” shqiptare, andaj e humbën besimin e shqiptarëve – pra u armiqësuan me lexuesit e tyre.

4. Periudha e shpërthimit kombëtar të “Flakës” dhe “Faktit” (1999- 2001)

Ky ishte faktori thelbësor i përcaktimit të identitetit të medaiave të shkruara “Flaka” dhe “Fakti”, gazetë kjo e pavarur, ndoshta me nuanca më pro shqiptare për nga forma, por jo nga përmbajtja. Ishte tepër paradoksale që në kohën më të frytshme për krijim të mvetësisë -identitetit të tyre mediatik, si vitet 1998-2000 kur kishte marr hov politika qeveritare kundër shqiptarëve, kundër arsimit të lartë në gjuhën shqipe, simbolet etnike, si vazhdimësi e nëntë korrikut në Gostivar dhe lufta e 2001-shit, ato rezultuan si joobjektive, të censuruara, njëkohësisht të lira (për nga informacionet dhe raportimet e shumta në mbrojtje të shqiptarëve) të kushtëzuara dhe të kontrolluara nga shteti dhe partia shqiptare në pushtet

(për mungesë përmbajtësore, të trajtimit të po atyre informacioneve), që nëpërmjet financimit me para buxhetore “kujdesej” për politikën redaktuese të tyre.

Anashkalimi i qëllimshëm i kritikës ndaj qeverisë dhe partive politike në pushtet, janë tregues i padyshimtë për raportime manipulative duke harruar se është obligim etik i tyre që me vëmendje t’i ndjekin dhe me guxim t’i thirrin institucionet dhe individët përgjegjës për të lëvizur përpara bashkë me proceset politike edhe pvarësinë e mediave. Përkundrazi, asokohe kishte përpjekje që përgjegjësinë ta hudhin në vend tjetër, duke përdorur teknika propaganduese për stigmatizim dhe etiketim. Shembull klasik është paraqitja e skemave nga jolojaliteti i shqiptarëve ndaj shtetit, lajmet për grupe ekstremistësh, akuzat ndaj partisë shqiptare opozitare, shpifjet dhe akuzat për ndikimin e Kosovës edhe të Shqipërisë në rritjen e irredentizmit shqiptar për konflikte në Maqedoni. Shembulli i ndryshimeve të toponimeve shqipe në gjuhën maqedonase, paralelet e përziera, deri deri te hudhja e fajit te shqiptarët si etni për të gjitha dështimet e Maqedonisë.

Si “Flaka” ashtu edhe “Fakti”, nga *qasja e sasisë së informacionit dhe përfshirjes së çështjeve me rëndësi për shqiptarët i realizuan pritshmëritë e opinionit publik, ndërsa për sa i përket aspektit përmbajtësor, siintensiteti i porosive apo gazetari hulumtimi dhe zbulimit të ngjarjeve, pati ngecje dhe ngurim për të shikuar “përtej” informacionit, ose porosinë së burimit të informacionit.*

Dallimi i “Flakës” në vitet 1999-2001 kishte të bënte pikërisht një pavarësi e editorialeve të gazetës, rreth temave mbi barazinë e shqiptarëve, sidomos konceptit ndryshe nga partia në pushtet rreth luftës së vitit 2001. Pothuaj të gjitha editorialet ishin me autor kryeredaktorin e kësaj gazete.

5. Përfundim

Analiza cilësore e përmbajtjes së shkrimeve, artikujve dhe komenteve redaktoriale të kohës, provontezën, sipas cilës rolit medimeve të analizuar nuk ishte mjaftueshëm ndërmjetësues mes lexuesit dhe politikës, përkundrazi mediumet i përmbushnin detyrat partiake dhe qeveritare nëpërmjet formave të fshehura ose të ashtuquajturës censure të “rrjetit të marimangës” të informacioneve ose qëndrimeve të selektuara për publikun. Rëndom anashkalohen apo harrohen informacione të rëndësishme, si për shembull, rregullimi i ligjit për simbolet, ligji për zbatimin e gjuhës shqipe, ndarjes territoriale, decentralizimit, kufijtë e njësisve zgjedhore, zbardhja e aferave të shumta kundër shqiptarëve, për t’u marrë me aspekte jo thelbësore për barazi dhe të drejta të lexuesit të tyre shqiptarë, siç ishin temat për konsum të brendshëm ndër shqiptar, konflikt mes partive të pushtetit dhe atyre të opozitës shqiptare, ose vjedhja e votave, krijimi i klaneve dhe idhujve brenda partive shqiptare, shantazhet ndaj votuesit shqiptarë. Por, edhe tema si paqja rajonale e botërore, dialogu, mirëbesimi, vlerat e të qenit bashkëpunues dhe tolerant, multikulturalizmi, e të tjera aspekte. Mediumet e shtypura që ishinë ekzemplarë të këtij kërkimi (“Flaka e vëllazërimit” dhe “Fakti” nga viti 1997), në vitet 1990-2001 me përjashtime të rralla, hapësirën publike e shëndrruan në një betejë për interesa partiake ose qeveritare, mvarësisht se cila parti ishte pjesë e qeverisë dhe i kontrollonte ato.

Politika kishte realizuar qëllimin e saj për të rritur ndikimin e saj nëpërmjet gazetës drejt arritjes së objektivave apo strategjisë politike, edhe pse vitet 1994 dhe 1995 mund të vlerësohen si vite kur ka ndryshuar edhe minimalisht pozita e medias, nga kontrolli i plotë në medium pjesërisht i lirë. Megjithkëtë, edhe këto vite “Flaka”, sipas analizës së përmbajtjes për nga shpeshësia edhe porosia e përcjellur te lexuesi, duket se ka qëndruar e rreshtuar në anën e pushtetit, duke dëmtuar misionin e saj publik në emër të interesave të ngushta dhe duke harruar gjithnjë e më shumë pozicionin e “pushtetit të katërt”, me shmangien e

informacioneve të rëndësishme me informacione gjysmë të vërteta ose të porositura nëpërmjet politikave të informimit selektiv.

Në vendet më pak të zhvilluara dhe me shkallë të ulët të demokracisë, siç ishte Maqedonia, ishte e vështirë të flitej për lirinë e shtypit, për lirinë e shprehjes. Rëndom, censuruesitë e mediave ishin: partitë politike, qeveria dhe pushteti vendor dhe vet-cenzurimi. Nga këto vlerësime mbi mediat në Maqedoni nuk bëjnë përjashtim asnjëra nga mediate shkruara në gjuhën shqipe. Problemet më të mëdha për mediet shkruara ishin varësia nga pushteti dhe partia shqiptare në pushtet, (nëpërmjet financimit me para buxhetore), anshmëria, protagonizmi dhe klientelizmi.

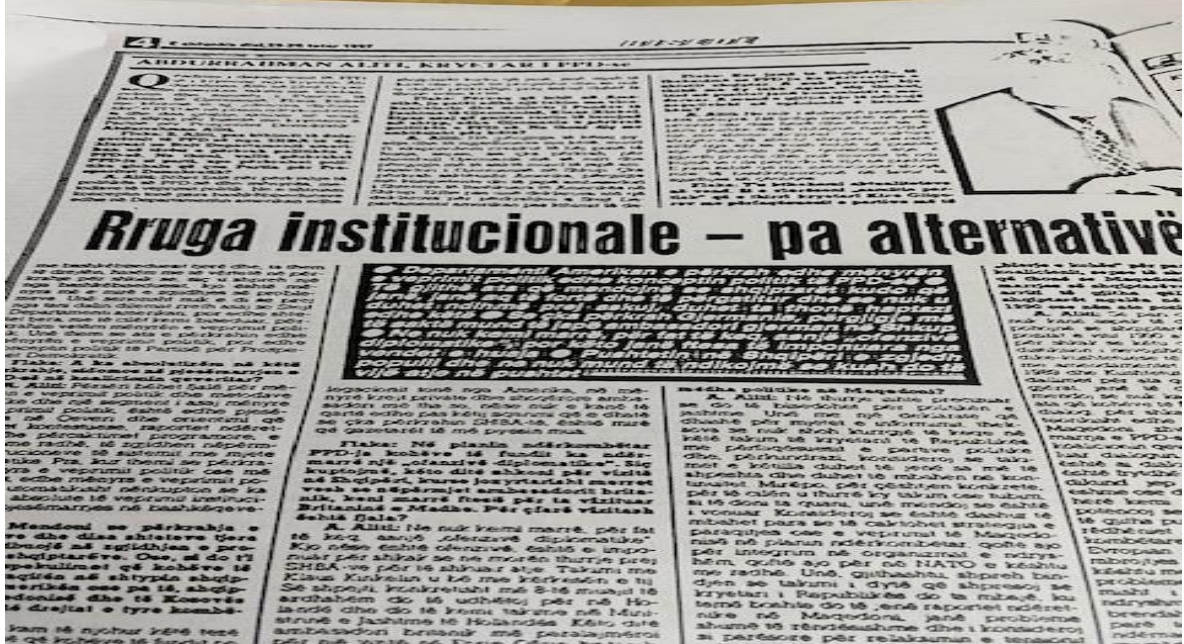
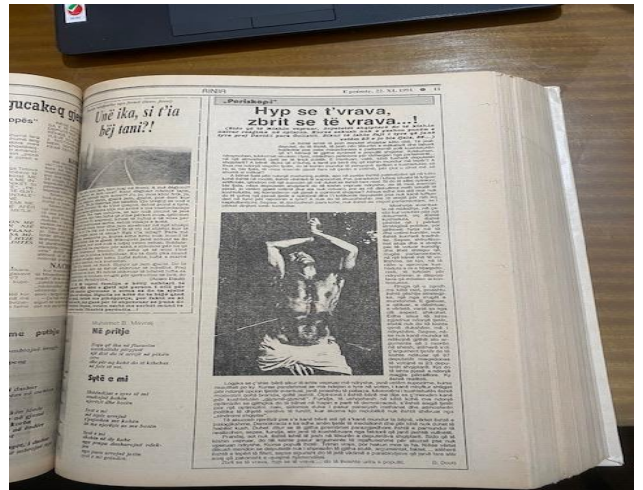
Përhapja e problemeve kaq serioze për funksionimin e mediave dhe përmbushjen e misionit të saj publikshpjegon faktin pse mediet shkruara shqiptare në Maqedoni, edhe pse mbeten pluraliste, u vlerësuan si jo të lira, pjesërisht objektive dhe aspak të pavarura, si dhe pa respektim të kodit etik të gazetarëve. Analiza nxorri në pah gjithashtu që pjesa vendimmarrëse e mediave - përfshirë botues, kryeredaktorë, redaktorë, si dhe analistë dhe krijues të mendimit, gëzojnë nivelin më të ulët të besimit publik kur bëhet fjalë për pavarësinë dhe paanshmërinë e tyre.

Referencat

- [1]. Adili,B.(2021). Konflikti i viti 2001 në fokusin mediatic:Albas.Tiranë.
- [2]. M.Halili.(2019). Fillet e pluralizmit politik ndër shqiptarët e Maqedonisë së Veriut/Publikuar 23:27 29 Gusht, 2019/
- [3]. Zguri, Rr .(2017). Marrëdhëniet mes medias dhe politikës. Faqe 36- 54.
- [4]. Maqedonia: Konflikti dhe mediet:Instituti maqedonas për media,Shkup 2003.
- [5]. Gazetat “Flaka e vëllazërimit” (“Flaka”), Gazeta “Fakti”: analizë e përmbajtjes me ekzemplarë të përzgjedhur të informacioneve, raportimeve, analizave, opinionëve dhe editorialeve, sipas viteve 1990-2001.

Shtojca

Ekzemplarë të faqeve dhe titujve të gazetave “Flaka” dhe “Fakti”, të cilat janë objekt i analizës në këtë punim.

mozaiku

Komunist demokratia

SHKËRIM I SHKËRIMIT NË NËNËN E TË KOMBODIT KASORNIK

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit. Kështu që, në të vërtetë, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

LAMIET E ORËS E FUNKT

Pension për të korruptuarit

Që nga qershorin e vitit të kaluar, në shtet, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

frerët

Deputetët shqiptarë s'ishin në nivel të detyrës

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

NË FOKUS

Deputetët shqiptarë s'ishin në nivel të detyrës

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

BEDEDRIU BRAHIMI, SEKRETAR I PDP-SË

Nuk u sublimuan kërkesat reale të shqiptarëve

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

Do të vazhdojnë tensionet

Do të vazhdojnë tensionet

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

GENC KURILI, KRYETAR I PDP-SË - DEGA NË TETOVË

Kushtetuta nuk e paraqet vullnetin e popullit shqiptar

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

Chet e shprehur, si kështu si ndodhur, kështu që çdo gjë që bëhet në këto ditë në shtet, në të vërtetë është një shprehje e kësaj ideje të re të bashkëpunimit të bashkëpunimit.

